The "Syarikat Mati (Death Society)" Welfare Fund of Ban Lahan Community: A Southern Border Social Innovation

Jirachaya Jeawkok
Sawat Laipaporn
Abdulkhaliq Arrahimee
Lecturer in Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus
Jutarat Saengtong
Lecturer in Department of Social Work, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus
Correspondent Author: jirachaya.j@psu.ac.th

Received: July 2, 2019 **Revised**: December 2, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

The objective of this research was to study the model and management of Sarikat Mati Welfare Fund of Ban Lahan in Saiburi District, Pattani Province. The authors employed a qualitative research methodology and collected data from 13 members of the fund who played important roles in driving the welfare via group interviews and observation methods. Data were analyzed for descriptive statistics and content analysis.

The findings indicated that the Syarikat Mati (Death Society) welfare fund of the Ban Lahan community have two forms. First, the Old Form, which managed by the Fund Committee and focused on welfare payments following a death of community members. Second, the New Form, which provides not only death welfare payments but also potential development welfare, and uses participatory management of people in the community, from problem finding, activity planning, investment, operation, monitoring, and evaluation. The Sari Guatamati Welfare Fund, therefore, has been developed and widely accepted, as it responds to social problems and needs. This has resulted in societal changes that connect and integrate the people and the communities based on the Islamic culture.

Keywords: Syarikat Mati, Community welfare, Social Innovation and Southern Border Communities

“ซารีกัตมาตี” กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหาร: นวัตกรรมทางสังคมชายแดนใต้

จิรัชยา เจียวก๊ก
สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์
อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
จุฑารัตน์ แสงทอง
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ : jirachaya.j@psu.ac.th

ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 2 ธันวาคม 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกกองทุนและมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสวัสดิการของกองทุน จำนวน 13 คน ใช้การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และวิธีการสังเกตรอบด้าน มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบเก่า ที่บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนฯ ที่เน้นการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชน และ (2) รูปแบบใหม่ ที่บริหารจัดการโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีสวัสดิการทั้งการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยใช้การจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและการปฏิบัติงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผลงาน กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีจึงมีการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมตรงตามความต้องการของสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงและบูรณาการให้เกิดความสมดุลของคนและชุมชนที่เกิดจากวัฒนธรรมของอิสลาม

คำสำคัญ : ซารีกัตมาตี สวัสดิการชุมชน นวัตกรรมเพื่อสังคม ชุมชนชายแดนใต้

บทนำ

สวัสดิการสังคมไทยเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นธรรมให้กับคนในหมู่มากที่ยังคงถูกเอารัดเอเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ที่มีความพร้อมการดำเนินชีวิต ดังนั้น สวัสดิการสังคม (Social Welfare) จึงหมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ผ่านการใช้มาตรการในการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม โดยการมีระบบสวัสดิการสังคม 4 เสาหลัก คือ เสาการบริการทางสังคม เสาการประกันทางสังคม เสาการช่วยเหลือทางสังคม และเสาการส่งเสริมการสร้างหุ่นส่วนทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนเพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน แต่ส่วนใหญ่แล้วการกำหนดสวัสดิการที่ปกป้องคนทั่วไปก็ไม่สามารถเกิดความทั่วถึงกับประชาชนหมู่มาก ดังนั้น การจัดสวัสดิการจึงมีความจำเป็นต้องจัดสร้างสวัสดิการที่มีความเฉพาะลงไปนั้นคือ “สวัสดิการชุมชน” การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานที่จะพัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็ง มีระบบ มีการจัดการที่ดีในทุกระดับ โดยให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเน้นให้ความสำคัญในบริบทของความยากจน ความมั่นคงของมนุษย์ ทุนทางสังคมและชุมชน การมีส่วนร่วม สวัสดิการสังคมและชุมชน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) โดยมีแนวคิดพื้นฐานจาก การออมทรัพย์ การผลิต ความเชื่อจิตวิญญาณ ความศรัทธา และมีเงื่อนไขความสำเร็จจากการนำ ความคิดใน 3 ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและส่วนที่อยู่ในชุมชน นอกจากนั้นการนำทางจิตวิญญาณของผู้นำที่มีความคิด อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จะสามารถทำให้ทุกคนเห็นประโยชน์ร่วมกันเป็นการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ทุกคนจะต้องไปให้ถึงและมีภารกิจรูปธรรมที่เด่นชัด ปฏิบัติได้เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนด พร้อมกันนี้จะต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกัน สุดท้าย จะต้องมีปัจจัยร้อยรัด อารมณ์ร่วม หรือความต้องการร่วมกัน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546)

รากฐานของกระบวนการพัฒนาในทุกมิติ อิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อเรื่องสวัสดิการของตนเองและผู้อื่น การมีกองทุนในชุมชนถือเป็นความโปรดปรานที่มนุษย์พึงได้รับจากพระองค์อัลลอฮฺ (ซ.บ.) อีกทางหนึ่งอิสลามถือว่าการดูแลรักษาสุขภาวะนั้นเป็นหน้าที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนและให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการจัดการศพ ดังที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวไว้ว่า « أَسْرِعُوا بِالْجِنَازَةِ» [البخاري برقم 1315، مسلم برقم 2229] ความว่า “ท่านทั้งหลายจงรีบจัดการกับศพให้รวดเร็ว” (อัล-บุคอรีย์ 1315, มุสลิม 2229) หลักการนี้ได้ถูกจารึกมาพร้อมกับอิสลามและเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมอิสลามที่มีมาตั้งแต่ 1,400 กว่าปีมาแล้ว (อับดุลรอซีด เจะมะ, 2542: 73) จะเห็นว่า อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการให้การสนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจนและด้อยโอกาส อย่างไรก็ตามการมอบสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ที่ดีให้กับสังคมไม่ได้เป็นหน้าที่เฉพาะของรัฐบาลฝ่ายเดียวเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องช่วยสังคมตามกำลังความสามารถที่มีอยู่ ทั้งกำลังใจ กำลังกาย หรือกำลังทรัพย์และอื่น ๆ โดยในอัลกุรอานมีกฎหมายทางสังคมที่เสริมสร้างสังคมให้รักใคร่ จุนเจือ และค้ำจุนซึ่งกันและกัน ราวกับว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน

สำหรับชุมชนมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการจัดให้มีระบบสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะในเรื่องกองทุนช่วยเหลือการจัดการศพของ แต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมที่ เหมือนกันคือ เมื่อมีสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต ประชาชนในหมู่บ้านจะทำการนาวัต (การเยี่ยมเยียนครอบครัวของผู้เสียชีวิต) และ

จะนำเงินสดหรือข้าวของไปบริจาคเพื่อใช้จ่ายในการจัดการศพ การตายอย่างกะทันหันของครอบครัว ที่ไม่มีเงินสำรองเตรียมไว้จึงต้องไปพึ่งคนรวยในชุมชน โดยการนำที่ดินที่มีอยู่ไปขายหรือจำนองในราคาที่ถูกกว่าราคา ปกติ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจของครอบครัวผู้เสียชีวิตที่ต้องเสียคนรักในครอบครัว และต้องมาคิดหนัก ในเรื่องของการหาเงินมาใช้จ่ายจัดการศพในเวลาเดียวกัน เพราะในศาสนาอิสลามส่งเสริมให้มีการจัดการทันทีที่มีการเสียชีวิต จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีการเสนอจัดให้มีกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือจัดการศพ (ซารีกัตมาตี) ขึ้นมา ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนจะได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือครอบครัวที่เสียชีวิต โดยมีการเก็บเงินนาวัต (เงิน ช่วยเหลือเพื่อจัดการศพ) ที่เป็นระบบ และมีการมอบให้กับครอบครัวเพื่อใช้ในการจัดการศพที่จำเป็น การจัดตั้ง กองทุนสวัสดิการชุมชน (ซารีกัตมาตี) ขึ้นมานั้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน เป็นการบริหารจัดการ “นาวัต” ให้เป็นระบบมากขึ้น จึงถือได้ว่าเป็นกองทุนที่เกิดจากการก่อตั้งของคนในชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาครัฐ รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนก็จะมีความแตกต่างกันไป ตลอดจนมีการเรียกชื่อกองทุนที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน เช่น กองทุนซารีกัตมาตี กองทุนเงินนาวัต กองทุนมือนิงฆัลดุนยา เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2545) ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะอธิบายซารีกัตมาตี สำหรับคนในชุมชนชายแดนใต้ในชุมชนชายแดนใต้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การจัดสวัสดิการชุมชนให้กับคนในชุมชนชายแดนใต้ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ในประเด็นรูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการกำหนดสร้างสวัสดิการที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นธรรม และเกิดประโยชน์ต่อสมาชิก กองทุนสวัสดิการที่สร้างขึ้นเพื่อการช่วยเหลือกันเองในด้านการจัดการศพเมื่อเกิดความสูญเสียนั้นมีเกือบทุกพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ชายแดนใต้ แต่ถ้าจะเป็นไปในลักษณะของการจัดการศพรูปแบบซารีกัตมาตีที่มีความเป็นเอกลักษณ์และความเฉพาะภายใต้บริบทของศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ในความเฉพาะของการจัดสวัสดิการรูปแบบนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการศึกษาของวิจัยเรื่องซารีกัตมาตี: นวัตกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหารเพื่อสังคมชายแดนใต้ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนภายใต้สมาชิกของกองทุนสวัสดิการ เพื่อสร้างความยั่งยืนในกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน

หัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชนคือการพึ่งตนเองช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้อย่างมีคุณค่ารับอย่างมีศักดิ์ศรี การจัดสวัสดิการตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่าของศาสนา ภูมิปัญญา

วัฒนธรรมท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในทุกระดับทิศทางและแนวทางของกระบวนการชุมชนควรดำเนินการภายใต้หลักการดังนี้ 1) มุ่งเน้นให้เกิด"ชุมชนสวัสดิการ"คือ หนึ่งชุมชน (หมู่บ้าน ตำบล) เป็นฐานในการจัดสวัสดิการควรเลือกตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย จัดสวัสดิการสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชนใช้ประเด็นงานพัฒนาต่อเนื่องหลักธรรมคำสอนผู้นำศาสนา ทุนทางสังคม ทุนทางปัญญาและทุนธรรมชาติในชุมชนเป็นเครื่องมือการจัดสวัสดิการ 2) ใช้ทุนภายในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรการเงินชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงการจัดสวัสดิการทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการอย่างหลากหลายบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ภายในชุมชนมาจัดสวัสดิการร่วมกัน 3) การจัดทำข้อมูลองค์ความรู้สวัสดิการชุมชนค้นหาและสร้างต้นแบบ “ชุมชนสวัสดิการ” การศึกษาวิจัยควบคู่กับการค้นนวัตกรรมสวัสดิการชุมชนประชาสัมพันธ์เผยแพร่ขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ โดยชุมชนสู่กระบวนการชุมชนและสู่สาธารณะ 4) การจัดทำแผนสวัสดิการชุมชนทุกระดับในกระบวนการจัดทำแผนเป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนสวัสดิการชุมชนการจัดการเรียนรู้การจัดสวัสดิการชุมชนระหว่างชุมชนด้วยกันเองและเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภาคีเพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกัน 5) ศึกษากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมให้มีที่ปรึกษากฎหมายมาช่วยสร้างความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเสนอกฎหมายปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมการจัดสวัสดิการโดยชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (2547) อ้างถึงใน อัญมณีบูรณาการนนท์ และคณะ,2548: 30-31)

การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดาเนินงาน เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดาเนินงานหรือการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล หรือคือการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจช่วยปฏิบัติการเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตนร่วมกันกระทาในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกันตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจาเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนในชุมชน/กลุ่ม /องค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชน

วิธีการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง “ซารีกัตมาตี: นวัตกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหารเพื่อสังคมชายแดนใต้” ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการด้านจริยธรรม เลขที่ psu.pn.2-049/60 ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการศึกษา วิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษารูปแบบการและจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีตามบริบทของพื้นที่ชายแดนใต้ และการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานศาสนาอิสลาม โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นระยะเวลา 2 ปีในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

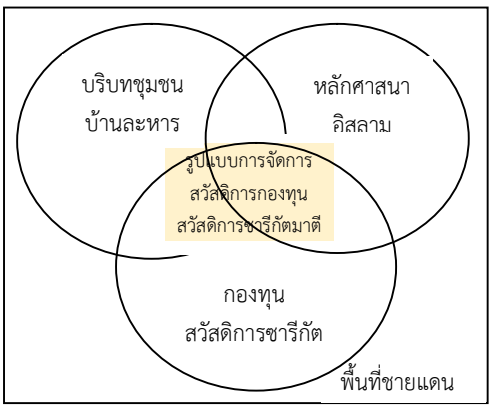
ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สมาชิกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี (การจัดการศพ) ของชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 ตำบลสายบุรี อำเภสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากสมาชิกกองทุนที่มีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสวัสดิการของกองทุน จำนวน 13 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้นำศาสนา และคนในชุมชนชายแดนใต้ (ข้อมูลอิ่มตัว) มีเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นสมาชิกกองทุนอย่างน้อย 4-5 ปี นับตั้งวันแรกของการสมัครจนถึงปัจจุบันของการให้ข้อมูล เป็นผู้ที่เต็มใจให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน และผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนอย่างสม่ำเสมอ และทั้งหมดจะต้องเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5

เครื่องมือ

1. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีแนวทางในการสังเกตคือ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงสังเกตบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่ และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย

2. การสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) แนวคำถามในการสัมภาษณ์จะใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แต่ทั้งนี้ก็อาจมีการปรับแนวทางการสัมภาษณ์ตามบริบทของเหตุการณ์ในภาคสนามด้วย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา (สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

ผลการวิจัย

สวัสดิการชุมชนของแต่ละพื้นที่จะมีความเหมือนและความแตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับทุนทางสังคม หรือต้นทุนของชุมชนเหล่านั้น ด้วยปัจจัยทางด้านทรัพยากรที่มีความแตกต่างกันจึงมีผลสืบเนื่องต่อการจัดการ

สวัสดิการชุมชนไม่เหมือนกัน พื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ก็เป็นพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่มีสวัสดิการชุมชนที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน แต่ความโดดเด่นและความยั่งยืนของสวัสดิการต่าง ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ชุมชนบ้านละหารเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการสร้างสวัสดิการชุมชนที่ใช้ชื่อว่า “ซารีกัตมาตี”

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหารเป็นกองทุนหนึ่งที่ประชาชนรวมกลุ่มพูดคุย ประชุมหารือกับสมาชิกในชุมชน เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2560 เกิดขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านสืบเนื่องจากการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่มีฐานะยากจน ในการจัดการศพต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร แต่สำหรับครอบครัวที่ยากจนเมื่อสมาชิกเสียชีวิตบางรายต้องนำทรัพย์สิน ไปจำนำ จำนอง หรือยืมเงินจากที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้เงินมาจัดการศพ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของงานวิจัยครั้งนี้จึงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการ (ตั้ง) กองทุนสวัสดิการของชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทำการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ พบว่า กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร เริ่มมีการก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2556 โดยผู้ริเริ่มคิดค้น คือ นายเจะสมาแอ เจะเลาะ โดยแรกเริ่มจากพูดคุยถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เป็นแกนนำและชาวบ้านทั้ง 3 มัสยิด คือ มัสยิดบูกายามู มัสยิดกอแล และมัสยิดบลีกู ในการจัดตั้งกองทุนฯ ในจัดตั้งกองทุนฯ สืบเนื่องจากเมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนผู้ที่มีฐานะยากจน เวลาเสียชีวิตกะทันหันก็ไม่มีเงินสำรองใช้จ่ายทางครอบครัวต้องไปยืมคนอื่น ๆ หรือ ต้องนำทรัพย์สินที่มีอยู่ไปจำนำ จำนอง หรือขายในราคาที่ต่ำกว่ามาตรฐานเพื่อเตรียมเงินก้อนหนึ่งมาใช้จ่ายในการจัดการศพ กระบวนการก่อเกินหรือการมีขึ้นของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร เริ่มจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนผ่าน 3 มัสยิด เพื่อหาทางออกในการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน ใช้จ่ายในการจัดการศพว่าควรหาทางออกโดยการจัดตั้งกองทุนฯ นอกจากนั้นเป็นการ บูรณาการ จากหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้

> *“...เพื่อความสะดวกให้แก่คนในชุมชนที่เป็นสมาชิก เมื่อมีผู้เสียชีวิต สมาชิกจะได้ไม่ต้องลำบากหาเงิน เมื่อมีผู้เสียชีวิตกะทันหัน สมาชิกก็สามารถนำเงินจากการเป็นสมาชิกในกองทุนไปใช้ในการจักการศพได้ รวดเร็ว ไม่ต้องกังวง หาเงิน ยืมเงินผู้อื่น...”(เจะสมาแอ เจะเลาะ,18 พฤศจิกายน 2560)*

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ กองทุนซารีกัตมาตีเพื่อการจัดการศพสำหรับคนในชุมชนชายแดนใต้ไปในทางเดียวกับ อานูวี เจะแม (สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2560) ที่กล่าวว่า

> *“...ซารีกัตมาตีชุมชนเราสร้างเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ คนยากจนละง่ายๆ เพื่อเสริมเงินให้ญาติของผู้เสียชีวิต ที่นอกจากจะทำศพแล้วก็ สามารถมีเงินไปทำอย่างอื่นได้อีก...”*

การดำเนินการจะเกิดขึ้นเมื่อทางคณะกรรมได้รับแจ้งว่า สมาชิกในกองทุนเสียชีวิต ทางคณะกรรมการก็มีการประสานงานไปยังผู้ถือเงินกองกลาง และไปรับเงินหรือผู้ถือเงินกองกลางนำเงินให้ยังญาติผู้เสียชีวิตโดยทันที หลังจากนั้นทางคณะกรรมการทุกพื้นที่ก็จะแจ้งไปยังสมาชิกที่ต่าง ๆ ให้รับทราบว่ามีผู้เสียชีวิต ทางสมาชิกก็จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิต หรือทางคณะกรรมการเป็นผู้เดินเก็บตามบ้าน เนื่องจากสมาชิกกองทุนฯ มีจำนวนน้อยคน

ในชุมชนจึงมีการส่งเสริมให้สมัครเพิ่มขึ้น เพราะทุกครั้งที่สมาชิกเสียชีวิตต้องนำเงินสะสม ดังกล่าวมาชดเชยเพื่อให้ได้ยอดเงินสวัสดิการที่กำหนดต้องจ่าย ดังนั้น ทางชุมชนบ้านละหารจึงต้องพัฒนารูปแบบการดำเนินการ หรือปรับอัตราการเก็บเงินเพิ่มขึ้น หรืออาจจะของบสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มเติม จึงจะทำให้เป็นสวัสดิการที่ยกระดับ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศพอย่างรวดเร็วและ ถูกหลักการศาสนาอีกด้วย ประชาชนมีสุขภาวะที่ดีโดยเฉพาะสุขภาวะด้านจิตใจที่ไม่เครียด เมื่อมีสมาชิกใน ครอบครัวเสียชีวิต ทุกคนไม่ต้องมีบาปในเรื่องการจัดการศพซึ่งถือเป็นฟัรดูกีฟายะห์[1]เมื่อมีผู้ใดมาจัดการศพให้แล้ว ถือว่าทุกคนได้หลุดพ้นจากบาปดังกล่าว ภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในชุมชนและยังได้ผลบุญจากพระองค์ อัลลอฮฺอีกด้วย กองทุนเองได้ก่อตั้งโดยเริ่มจากการจัดตั้งกองทุนแบบไม่เป็นทางการใช้หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม สู่การช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิต ทั้งที่เป็นเงินและไม่เป็นตัวเงิน เมื่อให้ความช่วยเหลือถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการ การช่วยเหลือ อีกทั้งผูกขาดกับหัวหน้ากองทุนรวมถึงคณะกรรมการกองทุนมีการจัดการอย่างง่ายที่เน้นการช่วยเหลือผู้เสียชีวิตตามรูปแบบเดิมของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร ดังภาพ

ภาพที่ 2 รูปแบบเดิมของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีชุมชนบ้านละหาร

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหารเป็นกองทุนที่มีการบูรณาการหลักการศาสนาอิสลาม ที่ว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนมนุษย์เพราะอิสลามถือว่าศรัทธาชนหรือมุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นเราต้องหมั่นทำความดีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อมีสมาชิกในชุมชนได้รับความเดือดร้อนเผชิญกับความยากลำบากทุกคนต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกัน การช่วยเหลือความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์โดยเฉพาะเมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนถือเป็นข้อบังคับ (ฟัรดูกีฟายะห์) ที่ต้องมีบุคคลไปดูแลให้ความช่วยเหลือการเสียชีวิตในอิสลามนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดการศพ ซึ่งการจัดการศพจะเริ่มตั้งแต่การอาบน้ำให้ศพ การห่อศพ การละหมาดให้ศพ (ละหมาดญะนาซะฮฺ) และการฝังศพ นักวิชาการอิสลามมีมติ (อิจญมาอฺ) ว่า ทั้งสี่ประการดังกล่าวนี้เป็นข้อบังคับ (ฟัรฺดูกิฟายะฮฺ) ซึ่งถ้าหากไม่มีผู้ใดกระทำสิ่งเหล่านั้นให้แก่ศพเลย คนในชุมชนทั้งหมดก็มีบาปในการช่วยเหลืองานศพเป็นหน้าที่ของครอบครัวญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต รวมทั้งเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียงที่จะต้องจัดการ ในการจัดการศพต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร แต่สำหรับครอบครัวที่ยากจนเมื่อสมาชิกเสียชีวิตบางรายต้องนำทรัพย์สิน ไปจำนำ จำนอง หรือยืมเงินจากที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้เงินมาจัดการศพ มีจุดแข็งเป็นกองทุนที่เริ่มจากการพูดคุยของประชาชนสืบเนื่องจากต้องการช่วยเหลือมีครอบครัวยากจนเสียชีวิตในชุมชนและเป็นกองทุนช่วยเหลือจัดการศพสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามด้านการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกับ

[1] ฟัรดูกีฟายะห์ หมายถึง ผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการ

โดยกองทุนเป็นการบริการโดยชุมชนซึ่งเป็นแหล่งทุนของชุมชนที่ดำเนินการเองในบ้านละหาร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับของกองทุนที่ชัดเจนจะมีการประชุมทุกๆ 1 เดือน โดยหมุนเวียนสถานที่การประชุม 3 มัสยิด ผู้รับผิดชอบเก็บเงินของแต่ละพื้นที่มีจิตอาสาสูงและสมาชิกกองทุนต้องมาจ่ายเงินยังผู้รับผิดชอบเก็บของแต่ละพื้นที่เอง

อย่างไรก็ตามกระบวนการก่อเกิดหรือการมีขึ้นของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร เริ่มจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนผ่าน 3 มัสยิด เพื่อหาทางออกในการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน ใช้จ่ายในการจัดการศพว่าควรหาทางออกโดยการจัดตั้งกองทุนฯ นอกจากนั้นเป็นการบูรณาการ จากหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ (2559) ได้อธิบายสวัสดิการชุมชนว่าเป็นสวัสดิการชุมชนเป็นสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยชุมชนบนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ถือว่าการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนจึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน ทั้งนี้การจัดสวัสดิการชุมชนโดยใช้ฐานทุนเดิมของชุมชนและการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปสนับสนุนต่อยอดจากฐานทุนเดิมของชุมชนได้ทำให้เกิดการตื่นตัวในการจัดสวัสดิการชุมชนที่กว้างขวางขึ้น

2. รูปแบบสวัสดิการชุมชน...การจัดการศพ “ซารีกัตมาตี” บ้านละหาร

การจัดการกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหารเริ่มจากการค้นหาปัญหา นั่นคือ พบความยากจนและต้องการการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน สู่การวางแผนภายใต้การบริหารของคณะกรรมการและมัสยิด 3 มัสยิด มาเป็นการลงมือทำที่ร่วมด้วยช่วยกันของคนในชุมชน ทั้งการให้เงิน อาสาเก็บเงิน และจัดการกองทุน รวมถึงติดตามประเมินผลในการดำเนินการ พัฒนาเป็นรูปแบบของการบริหารของกองทุนภายใต้การบริหารของคณะกรรมการและมัสยิด 3 มัสยิด มีการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในหมู่บ้าน จำนวน 9 คน มีการกำหนดกฎระเบียบในการเป็นสมาชิกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. จ่ายค่าธรรมเนียมในการสมัครเริ่มแรกเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเริ่มต้น 25 บาท ผู้ใหญ่ 50 บาท ในกรณีที่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกองทุนฯ หากจะสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกจะต้องจ่ายย้อนหลังต่อจำนวนสมาชิกที่เสียชีวิต และในกรณีที่เป็นคนนอกพื้นที่พึ่งเข้ามาในพื้นที่บ้านละหารต้องการเข้าเป็นสมาชิกจ่ายค่าธรรมเนียมเหมือนกับแรกเริ่มโดยไม่ต้องมีการจ่ายย้อนหลัง

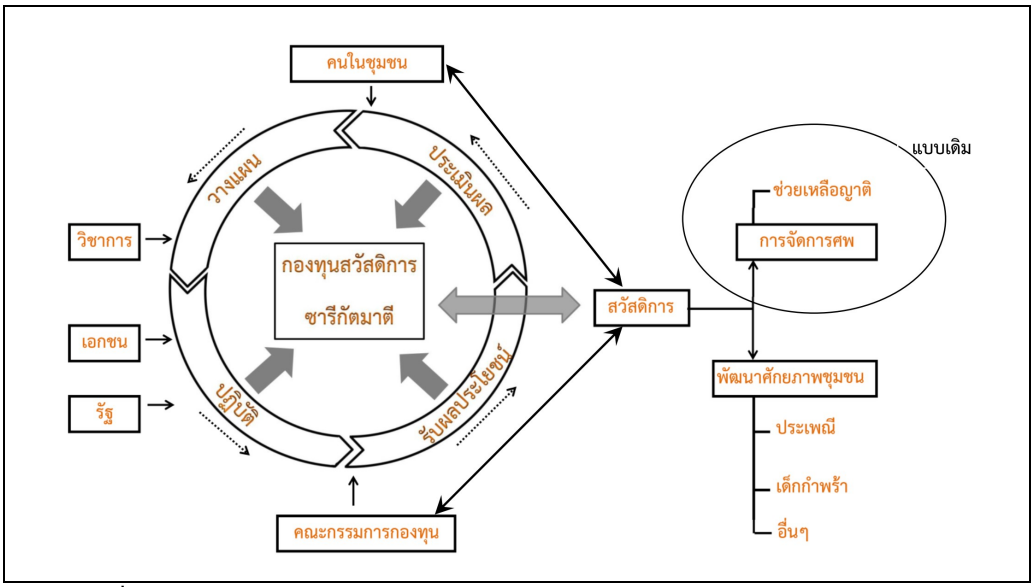
2. เมื่อมีผู้เสียชีวิตสมาชิกจ่ายให้กับกองทุนฯเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีจ่าย 5 บาท ผู้ใหญ่จ่าย 10 บาท ต่อจำนวนผู้เสียชีวิตแต่ละราย

3. ในกรณีที่สมาชิกไม่จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิตครบ 3 คน ทางคณะกรรมการมีการตักเตือนหากไม่ดำเนินจ่ายหลังจากนั้นทางคณะกรรมการจะตัดสิทธิการเป็นสมาชิกกองทุนฯทันที

4. เมื่อสมาชิกในกองทุนฯเสียชีวิตทางคณะกรรมการจ่ายจะทำการให้กับผู้เสียชีวิตกรณีที่เป็นเด็กจะได้รับเงินค่าจัดการศพจำนวน 6,000 บาท ผู้ใหญ่จำนวน 8,000 บาท

การดำเนินการของกองทุนในการจัดสวัสดิการเมื่อสมาชิกในกองทุนเสียชีวิต พบว่า เมื่อทางคณะกรรมได้รับแจ้งว่า สมาชิกในกองทุนเสียชีวิต ทางคณะกรรมการก็มีการประสานงานไปยังผู้ถือเงินกองกลาง และไปรับเงินหรือผู้ถือเงินกองกลางนำเงินให้ยังญาติผู้เสียชีวิตโดยทันที หลังจากนั้นทางคณะกรรมการทุกพื้นที่ก็จะแจ้งไปยัง

สมาชิกที่ต่าง ๆให้รับทราบว่ามีผู้เสียชีวิต ทางสมาชิกก็จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิตจากนั้นหลังจัดพิธีศพเสร็จสิ้นทางคณะกรรมการเป็นผู้เดินเก็บตามบ้านจนครบตามจำนวนสมาชิก ทั้งนี้กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตียังมีจุดอ่อนที่ว่ากองทุนยังไม่มีที่ตั้งถาวรของกองทุนฯ กองทุนไม่ได้มีการทำสมุดบัญชีให้กับสมาชิก การจัดสวัสดิการอื่น ๆ เช่น สวัสดิการช่วยเหลือเด็กกำพร้า ยังไม่ได้รับการตอบสนอง คณะกรรมการเองมีภาระที่ต้องรับผิดชอบที่จำกัดและการประชาสัมพันธ์สมาชิกที่เสียชีวิตไม่ค่อยตรงเวลาไม่ทั่วถึงและสมาชิกส่วนหนึ่งไม่ค่อยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้วางไว้จึงทำให้ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐเข้ามาร่วมกันจัดการกองทุนให้เป็นรูปธรรม โปร่งใส และตอบสนองความต้องการที่จำเป็นกับชุมชนมากขึ้นจึงได้ ตามรูปแบบใหม่การพัฒนากองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบใหม่ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร

เมื่อทางคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี ได้ปรับรูปแบบใช้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐเข้ามา เริ่มจากการร่วมกลุ่มใช้การวางแผน การปฏิบัติ การร่วมได้รับประโยชน์ และประเมินผล ทำให้คนในชุมชนได้เพิ่มสวัสดิการมากกว่าเรื่องการจัดการศพ นั่นคือรวมไปถึงการสนับสนุนในงานบุญต่าง ๆ ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงการช่วยเหลือเด็กกำพร้าจากเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยผู้วิจัย (ภาควิชาการ) และภาครัฐ ได้นำเสนอจากการศึกษารูปแบบจากกองทุนที่ประสบความสำเร็จมาเพื่อจัดเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่ม กับทางกองทุน (ภาคประชาชน) และได้ร่วมกันปรับรูปแบบให้เข้ากับบริบทของชุมชน ที่มีฐานคิดของศาสนาอิสลาม นั่นคือ ใช้การมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนรวมถึงการได้รับการบริจาคจากภาคเอกชนเพื่อกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี มาจัดสวัสดิการที่มากกว่าการจัดการศพ แต่ให้รวมไปถึงการจัดสวัสดิการในเชิงประเพณีด้านการทำบุญให้กับผู้เสียชีวิต และพัฒนาศักยภาพกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี เพื่อจะขยายความช่วยเหลือแก่กลุ่มอื่น เช่น เด็กกำพร้าที่ทางกลุ่มได้สนใจและเสนอเพิ่มมาพัฒนากลุ่มในหลากหลายมิติ แต่อย่างไรก็ตามการ

ดำเนินงานต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนจัดการตนเองจะทำให้สังคมอยู่กันอย่างสันติตามหลักศาสนา

คนในชุมชนเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่ ค้นหาปัญหา วางแผน ลงมือทำ และติดตามประเมินผล ที่คล้ายกับแนวคิดของ (โกวิทย์ พ่วงงาม, 2550) ยังมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และดูแลซึ่งกันและกัน มาใช้ในการพัฒนาชุมชนอีก ซึ่ง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2552) ถือว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาพัฒนาชุมชนเป็นเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นวิถีของมุสลิมมีนและมุสลิมมะ[2] ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมที่เกิดจากปัจจัยภายในกลุ่มกองทุนเอง โดยพบว่าทางกลุ่มสมาชิกซารีกัตมาตีได้จัดตั้งกองทุนขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งพิงให้กับชุมชนโดยอาศัยกระบวนการการทำงานอย่างเป็นระบบโดยคณะกรรมการและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการร่วมได้รับประโยชน์ ซึ่ง ยะยอ แมแล (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

> *"...การวางแผน ก็ร่วมกันเสนอความคิดเห็น โดยเรียกแต่ละมัสยิดโดยบอกว่าจะทำซารีกัตมาตี แล้วก็มาช่วยกันวางแผนร่วมกัน..."*

อย่างไรก็ตามการจัดการดังกล่าวนั้นไม่เพียงแต่เกิดจากปัจจัยภายในกลุ่มเท่านั้น ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้เป็นอุปสรรคและไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการในกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี เพราะกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีเป็นกองทุนที่คนในชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเองบริหารงานภายในเฉพาะคนในชุมชนซึ่งสามารถวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคหรือภัยคุกคามของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร โดย เจะสมาแอ เจะเลาะ (สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2560) กล่าวว่า

> *"...ไม่มีเราทำของพวกเราเอง คนภายนอกก็ไม่มี นอกพื้นที่ก็ไม่มี มันยากเวลาเข้ากลุ่มอื่น มันมีกฎอะไรเยอะ เช่นกองทุนหมู่บ้านบางทีที่เราเดินอยู่แล้วพอเข้ากองทุนก็มีกฎนั่นกฎนี่ บางทีไม่เหมือนในหลักอิสลามเรา..."*

สวัสดิการการจัดการศพของชุมชนบ้านละหาร เกิดจากการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนคนในชุมชนทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้คนในชุมชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สู่การมีส่วนร่วมในการลงมือทำและการลงเงิน แม้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานที่สามารถให้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนตามกำลังที่มี จะทำให้คนในชุมชนสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยคนในชุมชนย่อมรู้ดีถึงบริบทของวัฒนธรรมและชุมชนตนเอง การทราบด้วยชุมชนของตนเองดำเนินงานไปนั้นได้รับผลดีหรือไม่อย่างใด ก็จะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป เหล่านี้จึงเป็นการจัดการตนเองของชุมชนที่ส่งผลต่อเนื่องในการจัดสวัสดิการชุมชน

---

[2] มุสลิมมีนและมุสลิมมะ หมายถึง ผู้ชายและผู้หญิงที่ศรัทธาและปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การรวมกลุ่มกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี นับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมของชุมชนเอง โดยใช้วัฒนธรรมนั่นคือวิถีศรัทราและปฏิบัติตามหลักอิสลามมาดำเนินการสวัสดิการ มีการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น สิ่งที่ค้นพบในการวิจัยนี้คือ สวัสดิการว่าด้วยการตาย ที่เกิดจากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สู่การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน การจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและการปฏิบัติงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผลงาน จึงทำให้กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีมีการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมตรงตามความต้องการของสังคม จึงเป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ด้านการจัดสวัสดิการได้อย่างรอบด้าน ก็นับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมที่พัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นตัวตั้งเหล่านี้ย่อมทำให้ชุมชนไม่ต่อต้าน และนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1. การจัดการ (ตั้ง) กองทุนสวัสดิการ “ซารีกัตมาตี” ของชุมชนบ้านละหาร

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี นั้นเกิดจากการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนคนในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงมือทำ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรัชยา เจียวก๊ก และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน ชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน พบว่า ชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน ตั้งแต่ริเริ่ม วางแผน ดำเนินการ รับผลประโยชน์ และประเมินผล ซึ่งมีทำงานภายใต้หลักการ ของชุมชน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้ ร่วมรับผิดชอบ” ขณะที่ผู้นำเองจะต้องมีบทบาทสูงในการประสาน ความคิดและกระตุ้นการทำงานของคนในชุมชน โดยเอาวัฒนธรรมของชุมชน และหลักศาสนาอิสลาม มาปรับใช้ให้เข้ากับชุมชน นับว่าเป็นการนำวัฒนธรรมชุมชน ที่เป็นปฏิกิริยาการตอบสนองของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่พยายามแก้ปัญหาของตน การตอบสนองที่ได้รับผลสำเร็จ ก็จะเก็บรักษาเอาไว้ ทั้งในรูปของแนวคิด และแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีกระบวนการสืบทอดในรูปแบบการตอบสนองนั้นยืนยาวต่อไปในชั้นลูกหลานและเป็นประโยชน์สำหรับชุมชน อันประกอบด้วย ระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ พิธีการ ขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อพิจารณาในแง่นี้ ซารีกัตมาตี ก็เป็นการจัดการกองทุนสวัสดิการในรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนใช้ศาสนาอิสลาม ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตซ้ำในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง สอดคล้องกับ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2545) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนว่ามีลักษณะเป็นองค์รวม เป็นพลวัตร วัฒนธรรมในแต่ละมิติ แต่ละส่วนจะเชื่องโยมภายในระหว่างกันและกัน กับระบบภายนอกเป็นเนื้อเดียวกันอย่างแยกไม่ออก และมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามบริบท และเวลา อย่างไรก็ตาม จิรัชยา เจียวก๊ก และคณะ (2558) ได้อธิบายว่ามนุษย์สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมสร้างมนุษย์ องค์รวมของมนุษย์จึงเป็นหนึ่งเดียวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ สืบทอดและสะสมกันมา มีกระบวนการและเป็นผลผลิตที่อยู่คู่กับมนุษย์ หากมองวัฒนธรรมแบบผิวเผินจะทำให้ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการสร้างวัฒนธรรม ในขณะที่ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) กล่าวถึง เหตุผลและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นหัวใจสำคัญ

ของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็กๆ ในชนบทองค์กรชุมชนในบริษัทเอกชน จนถึงการพัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของภาคประชาชนในการจัดการ และแก้ไขปัญหาร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันรับผลตอบแทนจากที่ได้ทำงานร่วมกันนั้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบสวัสดิการชุมชน...นวัตกรรมการจัดการศพ “ซารีกัตมาตี” บ้านละหาร

รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบ้านละหารที่มีเป้าหมายเพื่อการช่วยเหลือกันในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต นั้นคือ “การเสียชีวิต” ใช้เรียกในนามว่าการจัดการศพ หรือ “**ซารีกัตมาตี**” ดังนั้น รูปแบบสวัสดิการซารีกัตมาตีถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือบริการใหม่ ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นหลัก โดยมีการพัฒนาและเผยแพร่ผ่านองค์กรเพื่อสังคม” (Mulgan, 2007, อ้างถึงใน กนช รัติวานิช, 2553) นวัตกรรมเพื่อสังคม” ซึ่งจะมีความหมายและบริบทแตกต่างไปจากนวัตกรรมปกติ นวัตกรรมทางสังคม คือ สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือรูปแบบการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม นอกจากนี้ยังต้องสามารถที่จะแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ ได้โดยที่นวัตกรรมเพื่อสังคมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ 1) มีความใหม่และตรงตามความต้องการของสังคม 2) เกิดขึ้นได้จริงและสามารถแพร่กระจายไปสู่สังคมได้ และ 3) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม (ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และวาสนา อิ่มเอม, 2544) ฉะนั้นเห็นได้ว่า ซารีกัตมาตี ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง มีการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม ตรงตามความต้องการของสังคม สามารถแพร่กระจายไปสู่สังคม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ทั้งหมดนี้สามารถนับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคม ด้านการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม แต่มีความแตกต่างกับ ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และละเอียด ขจรภัย (2554) ในประเด็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยมีการจัดทำและจัดเก็บเอกสารการเงิน-บัญชีและเอกสารอื่น ๆ อย่างเป็นระบบการบริหารจัดการกองทุนฯ แต่ในพื้นที่บ้านละหารยังไม่มีการเน้นเอกสารมากเท่าไรนัก แต่จะเน้นย้ำเรื่องความร่วมมือกัน เพื่อความยั่งยืนของสมาชิกในชุมชนดังกล่าว แต่การดำเนินงานเพื่อการพัฒนามีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ด้าน Social innovation ที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นการพัฒนาทางสังคม สร้างความสามารถทางนวัตกรรมของสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ ภายใต้ยุทธศาสตร์นวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation) นี้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความทั่วถึงและเท่าเทียมกันมากขึ้นในประเด็นนวัตกรรมเชิงสังคม 9 ด้าน

สวัสดิการลักษณะที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวระบบแห่งการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างหลักคำสอนข้อปฏิบัติกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายนับได้ว่าเป็นศาสนาที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับ

มนุษย์และเป็นศาสนาแห่งการศรัทธาให้ความสำคัญกับมุสลิมอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนทั้งหลักศรัทธา ทำให้เกิดการจัดการศพตามหลักการศาสนาและรูปแบบของสวัสดิการซารีกัตมาตี รูปแบบสวัสดิการที่เกิดขึ้นเพื่อชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ตามกำลังและศักยภาพในชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ ความรู้ขององค์กร กระบวนการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนดแบบแผนที่ทำให้องค์กรดำเนินการจัดการองค์กร พบว่า การจัดสวัสดิการเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดเป็นกระบวนการจัดการกองทุน ก่อให้เกิดการการจัดการด้านสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยทฤษฎี (Henri Fayol) ด้านการจัดการในการจัดการกับกองทุนในด้าน1.ด้านการวางแผน 2.ด้านการองค์การ 3.ด้านการสั่งการหรือบังคับบัญชา 4. ด้านการประสานงาน 5. ด้านการควบคุม เป็นการจัดสวัสดิการของชุมชนเพื่อชุมชนตามหลักความเชื่อและศรัทธาจึงเกิดเป็นองค์ความรู้ในการดูแลกันของชุมชน

ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การพึ่งตนเองก่อนของชุมชนและความร่วมมือและการดูแลช่วยเหลือของคนในชุมชน และมีผู้นำที่เข็มแข็ง สมาชิกกลุ่มมีความสามัคคี ยึดหลักคำสอนตามหลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ มะดาโอะ ปูเตะ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง กองทุนสวัสดิการ “ซารีกัตมาตี” วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะชุมชนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคะอำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่อธิบายถึงการพยุงสังคมและ สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยกว่านั้น ไม่ได้จำกัดให้กระทำต่อเพียงเพื่อนมนุษย์เท่านั้น หากแต่อิสลามยังได้กำชับให้มุสลิมทำดีและช่วยเหลือแม้กระทั่งต่อสัตว์เดรัจฉาน การช่วยเหลือ ครอบครัวยากจนที่เสียชีวิตในการให้มีกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มี การบูรณาการหลักศาสนา โดยเฉพาะการช่วยเหลือในด้านการเงินเพื่อเป็นสวัสดิการค่าใช้จ่าย ในการจัดการศพของชุมชน ครอบครัวไม่เกิดการระแวงเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องเตรียม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการสร้างสวัสดิการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ในพื้นที่ อื่น ๆ เช่นชุมชนอื่นในจังหวัดที่มีบริบทชุมชนที่แตกต่างไปจากครั้งนี้ หรือในจังหวัดใกล้เคียง

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนจากบริบทของชุมชน ใกล้เคียงกัน

3. ควรมีการติด ตามประเมินผลการดาเนินงานของกองทุนให้หน่วยงานที่มีส่วน เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูล เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาหรือมีการสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมของกองทุน

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมจาก ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐ มาขับเคลื่อนการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรมอิสลามให้เป็นวิถีของการปฏิบัติ

2. ผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน ต้องมีจิตสาธารณะ จริงใจ เห็นประโยชน์ส่วนร่วมในการ พัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นมาจัดการเพื่อความต้องการที่จำเป็นของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของ แผนโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนชายแดนใต้ ซึ่งได้รับการทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กนช รัติวานิช. (2553). *Innovation cultural*. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2560, จาก http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201212&section=4.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2545). *แผนพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.* วันที่ค้นข้อมูล 19 ธันวาคม 2560, จาก https://www.m-society.go.th/article_attach/8409/8635.doc.

โกวิทย์ พ่วงงาม. (2550). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิสเตอร์ก็อบปี้.

จิรัชยา เจียวก๊ก, วันชัย ธรรมสัจการ, เกษตรชัย และหีม และอุทิศ สังขรัตน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน. *วารสารพัฒนาสังคม*, *19*(2), 21-35.

จิรัชยา เจียวก๊ก สันติชัย แย้มใหม่ และอุทิศ สังขรัตน์. (2558). โนรากับสุขภาวะของคนและชุมชน. *วารสารไทยคดีศึกษา, 12*(2), 150-176.

เจะสมาแอ เจะเลาะ. (2560, 18 พฤศจิกายน). ผู้นำชุมชนละหาร. สัมภาษณ์.

ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และ วาสนา อิ่มเอม. (2544). *นวัตกรรม สังคม: การ ให้ ความ หมาย และ ลักษณะ กิจกรรม ใน ประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546*). บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย.* ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.* กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และละเอียด ขจรภัย. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี.* (รายงานวิจัย). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

มะดาโอะ ปูเตะ. (2554). *กองทุนสวัสดิการ “ซารีกัตมาตี” วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะชุมชน มลายู มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ยะยอ แมแล. (2560, 17 พฤศจิกายน). ผู้นำศาสนาของชุมชนละหาร. สัมภาษณ์.

ระพีพรรณ คำหอม. (2545). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: อารยันมีเดีย.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2552). *คู่มือการดำเนินการโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน.* โรงพิมพ์แอ๊ปป้า พริ้นติ้ง กรุ๊ป, กรุงเทพฯ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยในเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). วัฒนธรรมชุมชน: เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 8*(1), 11-20.

อับดุลรอซีด เจะมะ. (2542). *ซารีกัตมาตี วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะของชุมชนมลายูมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.* สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2560, จาก https://www.gotoknow.org/posts/633265

อานูวี เจะแม. (2560, 25 พฤศจิกายน). ผู้นำกลุ่มกองทุนซารีกัตมาตี. สัมภาษณ์.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2559). “สวัสดิการชุมชน” ความสมดุลระหว่างการให้และการรับ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 4*(3), 327–336.

Translated Thai References

Chantawanich, S. (2011). *Qualitative research data analysis*. (10th eds). Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

Community Organization Development Institute. (2009). *Implementation Guide for Community Welfare Support Program*. Bangkok: Appa Printing Group. (In Thai)

Department of Social Development and Welfare (2002). *National Social Welfare Development No. 4 (2002-2006).* Bangkok. Department of Social Development and Welfare. (In Thai)

Jaema, A. (1999). *Sarigatamati culture, health care in the Malay Muslim community in the three southern border provinces*. Retrieved August 28, 2017, from https://www.gotoknow.org/posts/633265 (In Thai)

Jaemea, A. (2017, 25 November). Fund leader, Sarikat Mati. (interview). (In Thai)

Jaloh, J. (2017, 18 November). Community leaders. interview. (In Thai)

Jeawkok, J., Dhammasaccakarnb, W., Laeheemc, K. & Sangkarat, U. (2017). Participatory Development Model for the Andaman Coast. *Journal of Social Development*, *19*(2), 21-35. (In Thai)

Jeawkok, J., Yammai, S. & Sangkarat, U. (2016). Nora and the health of people and communities. *Thai Journal of Case Studies*, 12 (2), 150-176. (In Thai)

Kanchanachitra, Ch. & Imaim, W. (2001). *Social Innovation: Providing meaning and characteristics of activities in Thailand*. Bangkok: Health Systems Research Institute. (In Thai)

Khamhom, R. (2002). *Social welfare and Thai society*. Aryan Media, Bangkok. (In Thai)

Mary, Y. (2017, 17 November). *Religious leaders of the community*. (interview). (In Thai)

Ministry of Social Development and Human Security. (2016). *Ministry of Social Development and Human Security*. Retrieved December 19, 2017, from https://www.m-society.go.th/article_attach/8409/8635.doc. (In Thai)

Nakhapiban, P & Khajornpai, L. (2011). *Development of community welfare fund management model in Lat Lum Kaeo district Pathum Thani Province*. (Research report). Research and Development Institute Valaya Alongkorn Rajabhat University. (In Thai)

Parinyasutinun, U. (2016). "Community welfare" The balance between giving and receiving. *Journal of Community Development and Quality of Life*, *4*(3), 327–336. (In Thai)

Pataisong, S. (2002). Community culture: conditions for strengthening communities/villages. *Journal of Behavioral Science*, *8*(1), 11-20. (In Thai)

Phangngam, K. (2007). *Promote public participation in local decentralization*. Bangkok: Mister Copy printing. (In Thai)

Phetpasoet, N. (2003). *Welfare for the Underprivileged in the Thai Society.* Bangkok: Center for Political Economy Studies Faculty of Economics Chulalongkorn University. (In Thai)

Putae, M. (2011). *Welfare Fund "Sarigatamati" Culture of Malay Muslim Community Care in the Southern Border Provinces: A Case Study of Ban Ko Community, Yi-ngo District, Narathiwat Province*. Department of Cultural Promotion Ministry of Culture. (In Thai)

Rativanih, K. (2010). *Innovation Cultural*. Retrieved December 18, 2017, from http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201212&section=4. (In Thai)

Valaisathien, P. (2000). *Process and technical work of developers*. Bangkok: A project for enhancing learning for the happy community. (In Thai)